

**ЕДИННО УДОСТОВЕРЯВАНЕ НА
ТРАНСГРАНИЧНОТО НАСЛЕДСТВЕНО
ПРАВОПРИЕМСТВО В РАМКИТЕ НА
ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ**

РАЗРАБОТКА ЗА КОНКУРСА ЗА НАГРАДА

„Д-р Илко Ескенази“ за 2012

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

I. Уводни бележки.....	2
II. Проблемът „трансгранични наследявания“ в рамките на ЕС.....	4
III. Удостоверяване на наследственото правоприемство в рамките на ЕС...7	
IV. Европейско удостоверение за наследство.....	14
V. Проблеми при прилагането на европейското удостоверение за наследство в България.....	19
VI. Заключение.....	25
Използвана литература.....	26
Приложения	
<i>Приложение I – Формуляр за удостоверение за наследници в РБ.....</i>	<i>27</i>
<i>Приложение II – Молба за издаване на ЕУН.....</i>	<i>28</i>
<i>Приложение III – Формуляр на ЕУН.....</i>	<i>31</i>

ЕДИННО УДОСТОВЕРЯВАНЕ НА ТРАНСГРАНИЧНОТО НАСЛЕДСТВЕНО ПРАВОПРИЕМСТВО В РАМКИТЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Наско Борисов

I. Уводни бележки

Свободното движение на хора¹ е една от основните ценности на европейската интеграция и главен принцип в изграждането на общия европейски пазар. Ако преди петдесет и пет години (когато за първи път се прокламира в *Договора за създаване на ЕИО*²) тази „свобода“ е имала предимно ценностно-пожелателен характер, то днес вече сме изправени пред нейната практическа реализация. По данни³ на Европейската комисия към 1 март 2012 г. около 12,3 милиона европейски граждани учат, работят и живеят в държава-членка на ЕС, на която не са граждани. Но правото на свободно движение в европейското икономическо пространство разгледано като субективно право(чл.45 и следващите от ДФЕС) не е самоцелно. То не е самодостатъчна правна възможност за директно задоволяване на субективните интереси на индивида. В този смисъл правото на свободно движение е само помощен инструмент за практическата реализация на традиционните граждански и политически права на територията на ЕС. Превърнала се от ценностен принцип в реално осезаем факт, мобилността на европейските граждани създава социални, икономически и правни проблеми, които от една страна са логичен резултат от феномена на европейската интеграция, но от друга са повод за зараждане на скептицизъм и недоверие⁴. Европейските институции се

¹Както и *свободното движение на стоки, услуги и капитали* са популярни под общото название „*четирите основни свободи*“ в рамките на единния европейски пазар.

²*Договорът за създаване на европейската общност (ЕО)*, подписан на 25 март 1957 г. в Рим и влязъл в сила на 01.01.1958 г. , в част I „Принципи“, чл.3, б. „с“ - *The abolition, as between Member States, of the obstacles to the free movement of persons, services and capital*

³По подробно Вж. Европейска комисия-Съобщение за медиите (01.03.2012г.)

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/12/209&format=HTML&aged=0&language=BG&uiLanguage=fr>

⁴Най-яркият пример за т.нар. *евроскептицизъм* е отхвърлянето на **Проекта за Договор установяващ Конституция за Европа** след като националните парламенти във Франция и Холандия губят възможността да ратифицират проекта поради отрицателните резултати от вътрешно проведените референдуми в двете страни (през май 2005 г. във Франция и през юни същата година в Холандия). Подробно за понятието *евроскептицизъм* Вж. **Sørensen, Catharina**, *Euroscepticism: A conceptual analysis and a longitudinal, cross-country examination of public scepticism towards the European Union*, Copenhagen: Department of Political Science, University of Copenhagen, 2007

опитват да преодоляват тези проблеми с активна правотворческа дейност както на нивото на първичното общностно право (учредителните договори), така и на нивото на вторичното европейско законодателство (регламенти, директиви, решения, препоръки и становища.).

Практиката показва, че основната мотивация на европейците да се възползват от правото си на свободно движение в рамките на съюза има повече социално-икономически и много по-малко политически характер⁵. Тоест мобилността на гражданите на отделните страни-членки предимно е мотивирана от желанието им да се обучават, да работят, да сключват брак и да придобиват имуществва в друга страна-членка, а не толкова от стремежа да участват пасивно или активно в публичното управление на чуждата държава. Тези вътрешни закономерности на европейската гражданска мобилност поставят на преден план проблема за **трансграничното упражняване на субективни граждански права**. В недалечното минало тези проблеми бяха поставяни за разглеждане и разрешаване изключително на плоскостта на международното частно право. Днес обаче е повече от ясно, че частноправните отношения с международен елемент в рамките на ЕС не могат да се изучат и разрешат само с помощта на МЧП. И причините за това са най-малко две. На първо място няма единно разбиране в теорията за функцията на МЧП⁶, а тази неяснота се пренася и в практиката. На второ място частноправните отношения с международен елемент в рамките на ЕС са свързани функционално с принципи, които съюза прокламира и регламентира в първичните си актове като основни за социално-икономическото развитие на общността и създаването на единен европейски пазар. Европейските лидери си дават ясна сметка за всичко това, което се доказва от засилената правотворческа дейност на органите на ниво вторично право във връзка с частноправните отношения с международен елемент. Така се роди и понятието **международно частно право на Европейския съюз**. От гледна точка на функциите това право има едно качествено предимство пред МЧП като отрасъл на който и да е национален правопорядък, а именно – наднационалния му характер. Огромното предимство на такава правна норма, дори и тя да не е пряко приложима е, че създава модел-решение за

⁵чл.45, т. 4 то ДФЕС изрично посочва, че разпоредбите относно свободното движение на работници не се прилагат по отношение на заетостта в публичната администрация.

⁶Относно различните теории за същността и функциите на МЧП по подробно Вж. **Тодоров, Т.** Международно частно право. Европейският съюз и Република Българи. С.:Сиби, 2010, с.33-36

случаите на колизия между различни национални правопорядъка по даден въпрос, т.е. тя има потенциала да постигне законодателна хармонизация на общностно ниво. Затова в последните 4-5 години Европейския парламент и Съвета приеха няколко регламента, за които може да се каже, че имат основополагащо значение за регулиране на частноправни отношения с международен елемент в рамките на ЕС. В този смисъл тези актове на вторичното общностно право представляват в същото време и актове на МЧПЕС. Не трябва да се пренебрегва обаче факта, че общата тенденция към вторично регулиране на частноправни отношения с международен елемент намира своята солидна основа и в първичните актове от общностното право. Макар че проектът за Европейска конституция не намери своята нормативна реализация, общите принципи за поддържане и развиване пространство на свобода, сигурност и правосъдие, в което се гарантира свободното движение на хора намери потвърждение и доразвитие в *Договора от Лисабон*⁷.

II. Проблемът „трансгранични наследявания“ в рамките на ЕС

1. Понятие и правна характеристика на трансграничното наследяване

Позитивноправният ред на всяко гражданско общество се гради на основополагащата корелация между правен субект и правен обект⁸. Едната страна в тази корелация са правните субекти, които притежават конкретни субективни права закрепени в закона и гарантирани с държавната принуда. Другата страна са правните обекти, които са предметът, върху който реално се упражняват тези права. Правните субекти са краен брой – държавата, общините, юридическите лица и физическите лица (хората). Правните обекти също са краен брой – вещи, пари, ценни книги, субективни права. Отношението между правен субект и правен обект е еднопосочно в следния смисъл – правният субект може да съществува самостоятелно, т.е. без да притежава субективни права върху определен обект, но правен обект не може да съществува без някой да притежава субективни права върху него. По силата на природните закони физическите лица се раждат, живеят и умират. С настъпването на смъртта на физическото лице то изчезва от правната действителност, а заедно с

⁷Договорът от Лисабон за изменение на Договора за Европейския съюз и Договора за създаване на европейската общност е подписан на 13 декември 2007 година в Лисабон по време на португалското председателство на ЕС и влязъл в сила на 1 декември 2009 г. С него заглавието на Договора за създаване на Европейската общност се заменя с „Договор за функционирането на Европейския съюз“ (2007/C 306/01).

⁸Относно тази концепция Вж. Карбоние, Ж., Гражданско право. Въведение. С.: Лик, 1999, с.319

него се погасяват и онези субективни права които са били иманентно свързани с личността му (*intuitu personae*). Но неличните субективни права продължават съществуването си и след смъртта на физическото лице⁹. В този случай възниква въпроса – кой ще стане титуляр на тези права? Логично е това да бъдат онези физически лица, които се намират в родствена връзка или брак с починалия, защото се предполага, че те са имали принос за придобиване на обектите. Но и да нямат принос, редно е от гледна точка на живота, правата да получат най-близките хора на починалия. Възможно е починалия да е имал много близки отношения с хора, които не са му роднини и в този случай той още докато е жив оставя документ (завещание)¹⁰, в който посочва кой да упражнява имуществените му права след неговата смърт. Тези въпроси се уреждат от наследственото право, което регулира имуществените отношения пораждащи се по повод на смърт (*mortis causa*). *Наследяването (наследствено правопримемство)* е основно понятие на наследственото право. С това понятие се обозначава *преминаването на имуществените права и задълженията от наследодателя към наследниците*¹¹

Словосъчетанието *трансгранично наследяване* е доктринално. Макар че се споменава в някои европейски документи¹², то е наложено преди всичко от практиката и най-вече от науката за международното частно право. От чисто етимологична гледна точка определението „трансгранично“ е чуждица, която има произхода си от латинския глагол *transeo* (пресичам), в този смисъл то е абсолютен синоним на *международно*, т.е. наследяване, което пресича, надхвърля националните граници на даден суверенитет. Според доктрината на МЧП едно частно правоотношение надхвърля националните граници на държавния суверенитет, когато притежава международен елемент¹³. Международният елемент създава в едно и също правоотношение връзка между два или повече национални правопорядъка. Тази връзка може да се изразява в гражданството или местожителството на някое от страните в правоотношението, в мястото на възникване или осъществяване на правоотношението или в местонахождението на неговия предмет. Още по-сложна е картината ако създадената връзка е между няколко национални правопорядъка. Следователно трансграничното наследяване представлява такова наследяване, при което наследодателя, наследниците или предмета на наследяване се отнасят към различни национални правни системи –

⁹ *universitas iuris*-правна съвкупност представляваща сбор от патримониални права и задължения, които продължават да съществуват след смъртта на правния субект-физическо лице. Вж. по подробно **Венедиков, П.**, Записки по римско право. С., ИК „Проф.Петко Венедиков“1999, с.145

¹⁰ Относно завещанието Вж. по подробно **Цанкова, Ц.**, Завещанието в българското наследствено право. С., Фенея, 1995, с.14-15

¹¹ Вж. по подробно **Тасев, Х.**, Българско наследствено право. С., Сиела, 2009, с.20-21

¹² Вж. напр. „Преодоляване на пречките, свързани с трансграничното данъчно облагане в ЕС при наследяване /COM/2011/0864 окончателен /“

¹³ Това разбиране е закрепено и на законодателно ниво в чл.1, ал. 2 от българския КМЧП

например: български гражданин е собственик на имот в Германия, но умира във Франция, където е било обичайното му местопребиваване.

2. Колизия на национални правопорядъци при трансграничното наследяване

Сложността на трансграничните наследявания като социално-икономическо явление не е проблематична, още повече, че тя е израз на свободното движение на хора на територията на ЕС. Проблемът произтича от това, че МЧП на отделните страни-членки на ЕС закрепва различни критерии за приложимост (*profession juris*) на националното наследствено право и по този начин се стига до **колизия**. Колизията представлява противоречие между императивни правни норми принадлежащи към различни правни системи. Тя е едно негативно правно явление, което е в състояние да блокира възникването или развитието на дадено правоотношение. А едно такова положение е не само нежелателно от гледна точка на целесъобразността, но и то влиза в тотален разрез с основните принципи и норми на европейската интеграция. Следното схематично сравнение показва мащабите на проблема(цит. *Историческа справка на Конференция „Съдебно сътрудничество по гражданскоправни въпроси“:разисквания с участието на националните парламенти-Сесия IV Семейно и наследствено право*):

- Тринадесет държави-членки прилагат отечественото право на наследодателя;
- Седем държави-членки прилагат правото по последно обичайно местопребиваване;
- В пет държави-членки (сред които и България) относно наследяването на недвижими вещи се прилага правото по тяхното местонахождение (*lex rei sitae*);
- В две държави-членки се прилага съчетание на отечественото право и правото на обичайно местопребиваване;
- В четири държави-членки се прилагат правила балансирани по сложна формула;
- Само една държава-членка прилага единствено принципа *lex rei sitae* за всички случаи на трансгранично наследяване (Латвия);

При такова разнообразие на приложимо право относно трансграничните наследявания в рамките на ЕС, вероятността да се стигне до колизия е твърде висока. А какви са конкретните измерения на една колизия при трансгранично наследяване най-красноречиво показва следния пример:

Починалият е полски гражданин с последно обичайно местопребиваване във Франция. Ако по наследството се произнася полски съд, той ще приложи полското наследствено право, тъй като съгласно полското международно частно право, наследството се урежда от правото на държавата, чийто гражданин е бил наследодателят към момента на смъртта си. Ако обаче по същото наследство се произнася френски съд, той ще приложи френското наследствено право по отношение на същите фактически обстоятелства. Съгласно френското международно частно право наследството се урежда от правото на държавата по обичайното местопребиваване на наследодателя към момента на смъртта му. Различията в приложимото право се превръщат в проблем, ако двата закона не достигат до един и същи резултат. Да предположим, че наследодателят към момента на смъртта си не е оставил завещание при наличие на преживял съпруг и едно дете, родено от брака и без други деца. Съгласно полското право, ако няма завещание, преживелият съпруг получава половината наследство, а единственото дете – другата половина. Съгласно френското право при откриване на наследство, без да е оставено завещание, преживелият съпруг получава само една четвърт от наследствената маса, а детето получава три четвърти. По този начин дяловете на преживелия съпруг и детето зависят от това кой съд разглежда делото !!!

III. Удостоверяване на наследственото правоприемство в рамките на ЕС

1. Доказване на наследственото правоприемство

В гражданскоправната доктрина е широко застъпено разбирането, че понятията *наследяване* и *наследствено правоприемство* са синоними. Това безспорно е така, но все пак малка разлика в семантиката на понятията съществува. Понятието „наследяване“ е по-скоро израз на юридическата статика, защото то акцентира върху съвкупността от субективните права и задължения, които остават след смъртта на едно физическо лице и трябва да бъдат наследени. А наследственото правоприемство е израз на юридическата динамика, т.е. акцентът е върху самия процес на преминаване на субективните права и задължения от патримониума на починалия към патримониума на наследниците. Наследственото правоприемство може да се осъществи по два основни начина – според правилата на обективното наследствено право или според субективната воля на наследодателя изразена приживе от него в нарочен документ (завещание/завет). Когато едно физическо лице ясно и конкретно е индивидуализирано в съдържанието на едно завещание, този факт е достатъчен, за да го признаем за наследник, стига завещанието да не е

опорочено. Тоест самото завещание като документ има ролята на доказателство за наследственото правоприемство. Не стои така въпросът при наследяването по закон, т.е. когато нямаме завещание. Понеже законът използва други, обективни критерии (родство, брак, осиновяване) за наследственото правоприемство (а не субективната воля на наследодаеля), нужно е тези критерии да бъдат обективно и безспорно доказани чрез нарочен документ. В римското наследствено право въпросът за доказване на наследственото правоприемство не е стоял на дневен ред, по простата причина, че в повечето случаи наследниците са били под пълната власт наследодателя, който е бил техен *pater familias* (букв. от лат. *баща на семейството*) и този факт е бил достатъчно известен за да се смята за ноторен (ненуждаещ се от доказване). Но с усложняване на обществените отношения се поражда необходимостта от **изрично доказване качеството наследник** най-вече поради повишаващата се икономическа стойност на наследството и с оглед охраняване интересите на наследниците. С оглед на това кой орган удостоверява наследственото правоприемство – съдебен или административен, доказване на качеството наследник се извършва по съдебен или извънсъдебен ред. Националните правопорядъци на страните-членки на ЕС възприемат един от тези два подхода и тази разлика в подходите също довежда до колизии.

2. Колизия на национални правопорядъци относно доказване на наследственото правоприемство

Разликите във вътрешните правила на държавите-членки в ЕС относно доказването на наследственото правоприемство поставя нелекия въпрос за признаването и юридическата сила на актовете, които го доказват. В повечето случаи тези разлики се състоят не само в правната природа, респ. доказателствената сила на документа, но и в отделните производства, по реда на които той е издаван. Това допълнително усложнява доказването на трансграничното наследствено правоприемство, защото в повечето случаи националното право на съответната страна изисква, ако такъв документ вече е издаден в друга държава, той да премине процедура по верификация, т.е. признаване (ако въобще това е допустимо по правото на държавата-членка). В повечето от държавите от Централна и Източна Европа документът доказващ наследственото правоприемство се нарича **удостоверение за наследници**¹⁴. Позитивното право на тези страни урежда както производството по издаване на удостоверението за наследници, така и правната му сила - Естония (§140 от Закона за наследството), Германия (§§2353 и следващи BGB), Гърция (чл. 1956 ГК), Латвия, Литва (чл. 66 и

¹⁴Подробен преглед на националните законодателства на държавите-членки на ЕС относно производството по издаване на удостоверение за наследници и юридическата сила на документите Вж. подробно **Dörner, H., P.Lagarde, S.305**

следващ ГК), Полша (чл. 669 и следващи ГПК), Румъния (чл. 68 и следващи от Кодекса на нотариусите). Удостоверението за наследници се използва и във Франция в три департамента на Елзас и Лотарингия (*certificat d'héritier*) и в Италия в провинциите Болцано (Южен Тирол), Тренто, Гориция и част от провинция Блуно и Удине (*certificato ereditario*). В някои страни от континенталната система, които основават своето право на различни варианти на Френският граждански кодекс, качеството наследник се доказва с **констативен нотариален акт** (*acte de notoriété*), обикновено съставен от нотариус. В скандинавските държави-членки на ЕС (Дания, Финландия и Швеция), като доказателство за качеството наследник се използва съставеният от наследниците **опис на наследството**, като в Дания и Финландия се изисква и одобрение от съд или общински орган. В някои държави-членки от Централна Европа, назначен от съда **съдебен изпълнител** (*Gerichtskommissär*) установява бенефициерите и изготвя разпределението на активите сред бенефициерите. Впоследствие разпределението се потвърждава със **съдебно решение** (в Австрия: *Einantwortung*), с което се прехвърля собствеността на бенефициерите и служи като доказателство за това, че са собственици. Ако наследниците трябва да докажат качеството си, за да извършат действия на управление, преди окончателното разпределение, съдебният изпълнител може да удостовери това им качество. Такъв е законът в Австрия, Чешката република и Словакия и е подобен в Унгария. В тази група някои могат да поставят и Словения, където съдът решава въпросите на наследството (чл. 164 от Закона за наследството). В страните от англо-саксонското право (Common Law) наследството се управлява от **личен представител**. Такъв е законът в Кипър, Англия, Ирландия, Северна Ирландия и Шотландия. В тези системи, личният представител има правомощия да се разпорежда с наследството с разрешение на съда, наречено **възлагане на представителство**. Специалните понятия са представителство при наличие на завещание (grant of probate) или пълномощие за управление при липса на завещание (letters of administration). Тъй като личният представител се разпорежда с наследството и прехвърля собствеността на бенефициерите – е достатъчно доказателство за това му качество и не е необходимо последващо доказателство за качеството на наследниците.

3. Решението – Регламент на Европейския парламент и Съвета относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения и автентични актове в областта на наследяването, както и за създаването на европейско удостоверение за наследство

При прегледа на основните регламенти в областта на частноправните отношения с международен елемент¹⁵ прави впечатление, че европейският законодател подхожда много предпазливо към въпроса за **трансграничните наследствени отношения**. Този въпрос изрично е изключен от обхвата на Регламент Брюксел I. Проблемът има два аспекта. С чл.81, т.2, б. „в“ от ДФЕС на Европейския парламент и на Съвета изрично е възложена компетентността по приемане на мерки, които да осигурят съвместимост (хармонизация) на разпоредбите, приложими в държавите-членки по отношение стълкновението (колизии) на закони и юрисдикции¹⁶. От друга страна предпазливостта да се използва тази компетентност за уреждане на международните наследявания донякъде е обяснима, тъй като в доктрината и в общественото мнение са господстващи доводите, че ЕС не притежава и не трябва да притежава компетентност в областта на наследственото право (област, която традиционно е запазена за държавния суверенитет). Освен това в следващата т.3 от същия чл.81 на ДФЕС изрично е посочено, че мерките относно трансграничните семейни отношения се приемат по реда на специална законова процедура, която изисква загуба на законодателен суверенитет от страна на държавите-членки. Затова Европейската комисия в свои законодателни становища изрично набляга върху въпроса, че семейното и наследственото право са достатъчно независими един от друг отрасли на позитивното право, за да е възможно въпросите, които пораждаат да бъдат предмет на отделни актове на вторичното общностно право. Идеята е да се обоснове автономността на наследственото право и по този начин да се заобиколи специалната законодателна процедура. В крайна сметка европейският законодател достига до конкретен резултат. На заседание на Европейския парламент от 13 март 2012 г. е проведено неокончателно гласуване (първо четене) на проект за *Регламент на Европейския парламент и Съвета относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения и автентични актове в областта на наследяването, както и за*

¹⁵*Регламент Брюксел I* – РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 44/2001 от 22 декември 2000 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела. *Регламент Рим II* - РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 864/2007 от 11 юли 2007 година относно приложимото право към извъндоговорни задължения. *Регламент Рим I* - РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 593/2008 от 17 юни 2008 година относно приложимото право към договорни задължения. *Регламент Рим III* - РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 1259/2010 от 20 декември 2010 година относно осъществяването на засилено сътрудничество в областта на приложимото право при развод и законна раздяла

¹⁶*Договорът от Амстердам* променя систематичното място на тази компетенция. Първоначално тя има характера на междуправителствено сътрудничество от Третия стълб, но преминава в Първия стълб – чл.65 от ДЕО.

създаването на *европейско удостоверение за наследство*¹⁷ (нататък Проекторегламентът). От самото наименование на регламента е видно, че подходът е комплексен. Стремeжът е да се обхване цялостната уредба на трансграничните наследствени отношения – както въпросите на международната компетентност и признаване и изпълнение решенията на съдилищата, така и определянето на приложимото право. В настоящето изложение ние се интересуваме само от една част от обхвата на този регламент, а именно **единното удостоверяване на трансграничното наследствено правоприемство в рамките на ЕС, което е предложено да става с Европейско удостоверение за наследство (ЕУН)**. Безспорно е, че регламентирането на един нов вид акт какъвто е Европейското удостоверение за наследство, представлява една оригинална новост в правото на ЕС. Това законодателно решение, макар и все още да не е станало нормативна реалност, вече поставя дискуссионни въпроси относно неговото прилагане. То обаче в никакъв случай не е плод на повърхностни тенденции. ЕУН е резултат на дълга и трудна законотворческа еволюция. В този смисъл е от изключително значение и за теорията, и за практиката да познава главните етапи на тази еволюция. Затова ще маркираме съвсем схематично етапите на зараждане и развитие на концепцията за Европейското удостоверение за наследници.

- През **1998 г.** Европейската комисия и Съвета приемат План за действие (известен като **Виенският план за действие**), с който изрично се посочва, че въпросите на трансграничните наследявания стават приоритетни във връзка с поддържането и развиването на единното пространство на свобода, сигурност и правосъдие в ЕС.
- През **1999 г. на среща в Тампере**¹⁸ Европейският съвет потвърди принципа за взаимно признаване на съдебни и други решения на органите на съдебната власт в областта на сътрудничеството по гражданскоправни въпроси и приканва Съвета и Комисията да приемат програма от мерки за прилагането на този принцип.
- На **30 ноември 2000 г. е приета обща програма** на Комисията и Съвета, съдържаща мерки за прилагане на принципа на взаимно признаване на решения по граждански и търговски дела. В тази програма се определят мерки, свързани с хармонизирането на стълкновителни норми, като мерки, улесняващи взаимното

¹⁷(COM(2009)0154 – C7-0236/2009 – 2009/0157(COD))

¹⁸Град в Югозапада Финландия

признаване на решения, и се предвижда изготвяне на **инструмент в областта на завещанията и наследяването.**

- През **2001 г.** Генерална дирекция „Правосъдие и вътрешни работи“ на Европейската комисия поръчва проучване на **Германският институт на нотариусите**¹⁹, който предприема това проучване съвместно с проф. Paul Lagarde, Университета Париж I (Sorbonne-Panthéon) и проф. Heinrich Dörner, Университета в Мюнстер, Германия. Проучването на DNotI е публикувано през 2002 г.
- Предложенията в на проучването на Германският институт на нотариусите са обсъдени и на **международна конференция в Брюксел през май 2004 г.**
- На заседанието си на **4 и 5 ноември 2004 г. в Брюксел Европейският съвет прима нова програма**, озаглавена „*Хагска програма: укрепване на свободата, сигурността и правосъдието в Европейския съюз*“. В тази програма се подчертава необходимостта от приемане на инструмент в областта на наследяването, уреждащ по-специално въпросите на стълкновението на закони, компетентността, взаимното признаване и изпълнение на решения в тази област и **европейското удостоверение за наследство.**
- Вследствие Хагската програма, през 2005 г. Комисията публикува **Зелена книга за наследяването и завещанията.**
- През **2007 г., експертна група**, назначена от Комисията, разработва първоначален проект за регламент относно трансграничните наследявания
- На **14 октомври 2010 г.** предложението за Регламента е внесено в Европейския парламент за започване на процедура по разглеждане, докладване и гласуване.
- На **13 март 2012 г.** е проведено гласуване на първо четене.

¹⁹ По подробно относно Германският институт на нотариусите Вж. <http://www.dnoti.de/index.htm>

IV. Европейско удостоверение за наследство

1. Производство по издаване на Европейско удостоверение за наследство

1.1. Кога едно физическо лице е овластено да иска издаване на ЕУН (молител)?

По смисъла на чл.37, т.1 от Проектореглмента, всяко лице, което трябва да докаже качеството си на:

- Наследник;
- Заветник;
- Изпълнител на завещанието;
- Управител на наследството;

е овластено, т.е. има правомощието да иска от съответния компетентен орган издаването на европейското удостоверение за наследство.

1.2. Подаване на молба за издаване на ЕУН.

Сезирането на компетентния орган по издаване на ЕУН става чрез молба утвърдена по образец. По смисъла на чл.38, т.1 от Проектореглмента, тази молба трябва да съдържа следната информация, доколкото тя е известна на молителя:

- данни за починалия: име, пол, семейно положение, гражданство, единен граждански номер или идентификационен номер (ако има), адрес на последното обичайно местопребиваване, дата и място на настъпване на смъртта;
- данни за лицето, поискала удостоверението: име, пол, гражданство, единен граждански номер или идентификационен номер (ако има), адрес, роднинска или сватовска връзка с починалия;
- фактическите или правни обстоятелства, които доказват правото му да наследи/управлява наследството и/или да изпълни завещанието;
- ако му е известно съществуването на спор относно наследствените права;

1.3. Необходими документи, които трябва да се приложат към молбата за издаване на ЕУН

Втората точка на чл.38 от Проектореглмента изрично посочва, че молителя за издаване на ЕУН е задължен да докаже верността на предоставената в молбата информация чрез автентични документи. Той трябва да приложи към молбата следните документи:

- Автентични документи доказващи смъртта на починалия, семейното му положение и самоличността му;
- Автентични документи доказващи семейното положение и самоличността на молителя;
- Автентични документи, доколкото са му известни, доказващи разпорежданията на наследодателя с оглед на смъртта му – завещания, наследствени договори;
- Ако се явява на мястото на други наследници или заветници - доказателството за тяхната смърт или за друго събитие, което ги е възпрепятствало да се явят за приемане на наследството;
- Ако починалият е сключил брачен договор - да се приложи копие от него към молбата;

В случаите когато подобни документи не могат да бъдат представени или това може да стане само с цената на несъразмерно големи трудности, се допускат и други средства за доказване.

1.4. Компетентен орган да издаде ЕУН

По смисъла на чл.36 от Проекторегламента, компетентен да издаде ЕУН е органът, който е компетентен да издава тези актове по националното наследствено право. Но тук трябва да се направи изключително важното уточнение, че кое национално право е приложимо спрямо издаването на ЕУН решава не МЧП на съответната държава-членка, а раздел III на Проекторегламента. В чл. 3 на този раздел се говори за правораздавателни органи. С оглед на това, че в някои страни-членки на ЕС, в които действа нотариат от латински тип, има нотариалните органи, които са извън системата на съдебната власт (т.нар. частни нотариуси, какъвто е случат напр. в Германия, части от Франция, България и др.), но въпреки това удостоверяват автентичността на документи по реда на охранителни производства, следва да приемем по пътя на едно разширително тълкуване, че описаната по този начин компетентност се отнася и за нотариалните органи.

1.5. Ход на производството

След като молбата бъде надлежно подадена, заедно с необходимите към нея документи, компетентният орган първо извършва служебна проверка дали са налице условията за издаване на искания акт. По свой почин органа е овластен да извършва допълнителни проверки, където е необходимо, и да събира данни и доказателства, без те да са искани от молителя. Нещо повече, компетентния орган дори е овластен, ако сметне за необходимо, да призове заинтересованите лица и евентуалните

управители или изпълнители и да публикува известие, с което кани други евентуални правоимащи по наследството да предявят своите права.

1.6. Резултат

След извършване на всички необходими проверки и преглед на наличните доказателства, се пристъпва към издаване на удостоверението без по нататъшно забавяне.

По смисъла на чл.41, т.2 от Проекторегламента, ЕУН трябва да има следното съдържание:

- наименованието на издаващия правораздавателен орган, фактическите и правните обстоятелства, на които правораздавателният орган се е основал за издаване на удостоверението, както и датата на издаване;
- данни за починалия: име, пол, семейно положение, гражданство, единен граждански номер или идентификационен номер (ако има), адрес на последното обичайно местопребиваване и дата и място на настъпването на смъртта;
- клаузите на брачния договор, по който починалият евентуално е страна;
- приложимият към наследяването закон, съгласно Проекторегламента, и фактическите и правните обстоятелства, на чието основание този закон е бил определен;
- фактическите и правни обстоятелства, от които произтичат правата и/или правомощията на наследниците, заветниците, изпълнителите на завещанието или на трети лица, действащи като управители на наследството: наследяване по закон и/или по завещание и/или в следствие на договор за наследство;
- данни за лицето, поискало удостоверението: имена, пол, гражданство, единен граждански номер или идентификационен номер (ако има), адрес, роднинска или сватовска връзка с починалия;
- информация за начина, по който всеки наследник е приел наследството, ако това е направено;
- ако има няколко наследника, информация за наследствените дялове, които се полагат на всеки един от тях, и евентуално списък от вещите или правата, които се полагат на определен наследник;
- списък на вещите или правата, които се полагат на заветниците съгласно приложимия към наследяването закон;

- ограничения в правата на наследника в съответствие със закона, приложим към наследяването съгласно глава III и/или съгласно разпоредбите на завещанието или договора за наследство;
- списък от действия, които наследникът, заветникът, изпълнителят по завещанието и/или управителят на наследството могат да извършат по отношение на наследственото имущество съгласно приложимия към наследяването закон;

Оригиналът на удостоверението се съхранява от правораздавателния орган на издаващата държава-членка. А на молителя и всяко друго заинтересовано лице се издават преписи. Валидността на преписите е ограничена с тимесечен срок считано от датата на издаването.

1.7. Обжалване, поправка, временно спиране действието или отмяна на европейското удостоверение за наследство

Концептуално погледнато компетентния орган, ръководен от императивните правила на Проекторегламента в крайна сметка достига до конкретно решение относно молбата на заинтересованото лице за издаване на ЕУН. Това решение може да води към два възможни резултата. Или се уважава молбата и удостоверението се издава, или се постановява отказ за издаване. В първия случай претенцията на молителя е удовлетворена и той е снабден с официален документ доказващ претендираното от него правно качество. А във втория случай е точно обратното. И в двата случая решението на компетентния орган засяга евентуалните претенции на лица твърдящи, че имат законен интерес от издаването на ЕУН. Затова в чл.44 от Проекторегламента е посочено, че **всяка държава-членка организира процедурите по обжалване на решението за издаване или неиздаване на ЕУН**. Видно е, че тази норма има ясен разграничителен характер, който маркира докъде се простира общностната юрисдикция и къде започва националната. Европейския законодател императивно определя приложимото право, респ. компетенция орган по издаването на ЕУН, но изрично препраща процедурата по оспорването му да бъде организирана според националното право на държавата-членка. Този подход е обясним, като се има предвид, че ако Проекторегламента се произнасяше и по този въпрос би се навлязло прекалено в областта на гражданскопроцесуалната материя, което в случая не цел на европейския законодател.

Като всеки официален документ, европейското удостоверение за наследници може да страда от материална грешка или да не отговаря на истината. Чл.43, т. 3 от Проекторегламента дава изрична възможност на всяко заинтересовано лице:

- Да иска поправянето на документа, в случай, че се установи материална грешка. Материалната грешка се състои в

несъответствие между данни и обстоятелства от съдържанието на ЕУН и данни и обстоятелства, които се доказват с автентичните документи съпътстващи издаването на удостоверение или документите и справките, които компетентният орган сам е събрал. Поправянето на материална грешка може да стане и по служебен почин на компетентния орган издал удостоверение, без да е необходимо да бъде сезиран с подобно искане от заинтересовано лице.

- Да иска временно спиране действието на ЕУН в случай, че се оспорва истинността му. Не става ясно от Проекторегламента как би се поискало временно спиране, при положение, че би трябвало да бъдат защитени интересите на третите добросъвестни лица, които нямат информация, че се оспорва истинността на удостоверението.
- Да иска отмяната му, в случай, че бъде доказано, че съдържанието на удостоверението не отговаря на истината.

Тези лаконични и пестеливи формулировки на Проекторегламента относно оспорване на грешно или неистинно ЕУН е ясно, че целят въздържание от сериозна намеса в гражданскопроцесуалните процедури на държавите-членки. Това е така, защото в различните държави-членки е различен характера на процедурата по издаване на удостоверение за наследници. И ако е възможно норми от един регламент да въведат унификация по тази, да я наречем позитивна, процедура, то вече става твърде сложно да се унифицират спецификите на негавните, оспорващи процедури.

2. Правна природа и доказателствена сила на европейското удостоверение за наследници.

Правната природа и доказателствената сила на всеки юридически акт се определя от материалноправните норми, които уреджат условията и процесуалноправните норми, които уреждат реда за неговото издаване. В този смисъл не можем да се съгласим с мнението, че правната уредба на Европейското удостоверение за наследници е административна по своя характер²⁰. Чл.36 от Проектореглмента изрично посочва, че компетентен да издаде ЕУН е органът, който е компетентен да издава тези актове по националното право, а както видяхме от прегледа по-горе производствата по издаване на актове за доказване на наследственото правоприемство са много различни в различните държави-членки, а в някои от тях тези актове въобще не се наричат удостоверение за наследници. Нормите от Проекторегламента, които посочват условията, необходимите документи и реда за издаване на ЕУН имат хармонизационен ефект, наслагват се

²⁰Така **Годоров, Т.** Международно частно право. Европейският съюз и Република Българи. С.:Сиби, 2010, с.279

спрямо нормите на националното право и по този начин се създава един общ модел на процедура за издаване на съответния акт. Това означава, че ако съответният компетентен орган в която и да е държава-членка на ЕС започне процедурата по издаване на ЕУН, той ще се съобразява с нормите на Проекторегламента, но това съображение няма да превърне характера на производството в административно или съдебно, то ще си остане такова, каквото го урежда националното право на държавата членка. Следователно в конкретния случай типа на производството по издаване на ЕУН не може да ни служи за валиден критерий, по който да определим единната правна природа на акта и неговата доказателствена сила. Ясно е, че в едни страни-членки реда за издаването на ЕУН е административен (както е и в България), а в други е съдебен. Въпросът за доказателствената сила на ЕУН трябва да се търси на друга плоскост, а именно на плоскостта на първичното и вторичното право на ЕС. Съгласно чл.288, ал. отДФЕС регламентът е акт с общо приложение. Той е задължителен в своята цялост и се прилага пряко във всички държави-членки. След като европейският законодател е предпочел да урежда въпроса за единното удостоверяване на трансграничното наследствено правоприемство с регламент, следователно той иска да даде на ЕУН характера на официален писмен свидетелстващ документ (който ще се издава по единен образец), предназначен да удостоверява спрямо всички (*erga omnes*) **с еднаква доказателствена сила в рамките на целия ЕС качеството и правата на наследниците и заветниците, както и правомощията на изпълнителя на завещание или управителя на наследство** (ако такива са били назначение в конкретния случай). В чл.42, т. 1 от Проекторегламента изрично е посочено, че ако ЕУН е валидно издадено от компетентния орган на която и да е държава-членка, то компетентните органи от всички останали държави-членки са публично задължени да признаят неговата доказателствена сила. Автентичността на ЕУН като документ е защитена със законна презумпция за верността на съдържанието му по смисъла на т.2 от същия чл.42. Нещо повече, в следващите 2 точки на същия чл.42 от Проекторегламента е уредена възможността всяко трето добросъвестно лице да се позовава на съдържанието на ЕУН. В тези разпоредби на Проекторегламента всъщност е концентриран хармонизационния потенциал относно доказването на трансгранично наследяване. По този начин именно се преодолява риска и опасността от колизиите, които съществуват по националното право на държавите в ЕС. Регламентът ги задължава да признават юридическата сила на единното ЕУН, което спестява дългите, сложни и в много случаи неефективни процедури по верификация на националния акт за доказване на наследството в другата държава.

V. Проблеми при прилагането на европейското удостоверение за наследство в България

1. Производство по издаване на българското удостоверение за наследници

Според българското законодателство наследственото правоприемство при наследяване по закон се установява (доказва се качеството наследник) с удостоверение за наследници, издадено от органа по гражданско състояние. По смисъла на чл.35, ал.3 от Закона за гражданската регистрация (ЗГР)²¹ функциите на длъжностното лице по гражданската регистрация на територията на всяка община са възложени по закон от кмета на общината. Той може (и на практика винаги се възползва от възможността) да делегира изпълнението на тази функция с писмена заповед, на кметовете на кметства или на други лица от общинската администрация, в които се поддържат регистри за гражданското състояние на населението. Производството е административно по своя характер.

1.1. Молител.

Всеки гражданин, комуто е необходимо да представи пред съответен държавен орган или другаде удостоверение за наследници, има право да изисква да му бъде издадено такова, за да докаже качеството си на наследник. Наследници са близки на наследодателя, чиято връзка с него може да се основава на брак, кръвен произход и осиновяване.

1.2. Необходими документи:

- Заявление-декларация, което следва да се подаде в общинската администрация - отдел "Гражданска регистрация и административно обслужване", по последното местожителство на наследодателя. В заявление-декларацията за наследници се посочват данните на наследодателя и неговите законни наследници по преценка на заявителя. Достоверността на данните се проверява от общинската администрация чрез справка в регистъра на населението;
- Препис от акта за смърт на наследодателя - приложен към заявление-декларацията.

²¹ Обн. ДВ. бр.67 от 27 Юли 1999г., изм. ДВ. бр.28 от 23 Март 2001г., доп. ДВ. бр.37 от 13 Април 2001г., изм. ДВ. бр.54 от 31 Май 2002г., доп. ДВ. бр.63 от 15 Юли 2003г., изм. ДВ. бр.70 от 10 Август 2004г., изм. ДВ. бр.96 от 29 Октомври 2004г., изм. ДВ. бр.30 от 11 Април 2006г., изм. ДВ. бр.48 от 15 Юни 2007г., изм. ДВ. бр.59 от 20 Юли 2007г., изм. ДВ. бр.105 от 9 Декември 2008г., изм. ДВ. бр.6 от 23 Януари 2009г., изм. ДВ. бр.19 от 13 Март 2009г., изм. ДВ. бр.47 от 23 Юни 2009г., изм. ДВ. бр.74 от 15 Септември 2009г., изм. ДВ. бр.82 от 16 Октомври 2009г., изм. ДВ. бр.33 от 30 Април 2010г., изм. ДВ. бр.9 от 28 Януари 2011г., изм. ДВ. бр.39 от 20 Май 2011г.

1.3. **Ход на производството.**

При необходимост от удостоверение за наследници лицето подава необходимите документи в съответната община.

Срокът за получаване на удостоверението за наследници е веднага или в рамките на 3 (три) работни дни в зависимост от правилника за вътрешния ред на съответната общината, сроковете за документооборота и конкретни обстоятелства. Най-късно до 7(седем) дни органът, извършващ административната услуга, е длъжен да се произнесе по искането. Ако има обективни причини за забавяне - необходимост да се съберат доказателства, като се извършат справки и проверка на факти и обстоятелства, удостоверението може да се издаде и в срок до 1 месец от започване на производството (чл. 57, ал. 2, 4 и 5 АПК²² във връзка с § 8 ПЗР АПК и § 1, т. 2, б. "в" ДР на Закона за администрацията).

След подаването на заявление-декларацията за наследници заедно с приложения към него препис от смъртния акт на наследодателя и изтичане на описаните срокове удостоверението се издава със съответен номер в два екземпляра - един за гражданина, и втори - за общината

1.4. **Обжалване**

Обжалването на отказа да се издаде удостоверение за наследници става по общия ред - пред по-горестоящия административен орган - кмета на общината (чл. 93 АПК).

2. **Правна природа и доказателствена сила на българското удостоверение за наследници.**

По своята юридическа природа българското удостоверение за наследници представлява индивидуален административен акт по смисъла на чл.21, ал. от АПК. В този смисъл то е официален свидетелстващ документ, издаден от длъжностно лице в кръга на служебните му правомощия, който материализира неговото удостоверително изявление относно съществуването на правни факти касаещи **правоприемството по закон**. Удостоверението за наследници се ползва с присъщата за всеки документ формална доказателствена сила, но и с обвързваща доказателствена сила по смисъла на чл.179, ал.1 от ГПК. Според нашето законодателство наследяването по завещание, размера на наследствените дялове, състава на наследствената маса, наличието на завети, както и

²² Обн. ДВ. бр.30 от 11 Април 2006г., изм. ДВ. бр.59 от 20 Юли 2007г., изм. ДВ. бр.64 от 7 Август 2007г., изм. ДВ. бр.94 от 31 Октомври 2008г., изм. ДВ. бр.35 от 12 Май 2009г., изм. ДВ. бр.100 от 21 Декември 2010г., изм. ДВ. бр.39 от 20 Май 2011г.

въпросът с назначаването на изпълнител или управител на наследството, стоят извън обхвата на удостоверението за наследници.

3. Възможни колизии между българското и европейското удостоверение за наследници и начините за преодоляването им !

Проектът за Регламент на Европейския парламент и Съвета относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения и автентични актове в областта на наследяването, както и за създаването на европейско удостоверение за наследство все още не е станал нормативна реалност, т.е. не е гласуван окончателно от Европейския парламент, не е влязъл в сила и не е действащо право. Подчертаваме неколккратно и изрично това, защото предлаганият в тази разработка анализ има за крайна цел един критичен преглед на предлаганите с Проекторегламента правила най-вече с оглед на тяхното приложение спрямо българското национално право. Като се има предвид дългогодишната работа на европейските институции по съставянето на регламент относно международните наследявания именно с целта да се реши въпроса с колизиите между националните законодателства, поставения в тази точка въпрос за колизия между българското удостоверение за наследници и ЕУН звучи малко тревожно. Тази тревожност обаче не е и не бива да е по-голяма от всяка тревожност по прилагането на един нов нормативен акт. Практиката ще балансира окончателно всички спорни въпроси и проблеми. И все пак ние сме длъжни да маркираме най-резонните моменти, които поражда Проекторегламента, още докато не е станал действащо право.

От една страна главната цел на ЕУН е да се даде възможност на всеки наследник, заветник, изпълнител на завещание или управител на наследство да докаже лесно и по безпорен начин своето качество в държавата-членка по местонахождение на наследственото имущество. От друга страна правилата на Проекторегламента уреждащи този въпрос все още не са действащо право. Затова с оглед на прехода към тези правила, е полезно да се знае какъв е нормативния инструментариум към момента за решаване на тези въпроси.

Ако удостоверение за наследници (или друг акт за доказване на наследственото правоприемство) е издаден в чужда държава-членка на ЕС неговото действие в България се определя по смисъла на чл.178, ал.1 от ГПК²³, където се казва, че *доказателствената сила на документите се*

²³ Обн. ДВ. бр.59 от 20 Юли 2007г., изм. ДВ. бр.50 от 30 Май 2008г., изм. ДВ. бр.63 от 15 Юли 2008г., изм. ДВ. бр.69 от 5 Август 2008г., изм. ДВ. бр.12 от 13 Февруари 2009г., изм. ДВ. бр.19 от 13 Март 2009г., изм. ДВ. бр.32 от 28 Април 2009г., изм. ДВ. бр.42 от 5 Юни 2009г., изм. ДВ. бр.47 от 23 Юни 2009г., изм. ДВ. бр.82 от 16 Октомври 2009г., изм. ДВ. бр.13 от 16 Февруари 2010г., изм. ДВ. бр.100 от 21 Декември 2010г., изм. ДВ. бр.5 от 14 Януари 2011г.

определя съобразно закона, който е бил в сила по времето и мястото, където те са съставени. Тоест българските съдебни и други органи всеки път трябва да проверяват каква е доказателствената сила на документа според националното право на страната, където е издаден. Това обаче не значи че установяването на тази доказателствена сила влече след себе си и автоматичното ѝ признаване от българската държава. Този въпрос се решава на свой ред от чл.124 на КМЧП²⁴, който гласи, че *гражданските последици на чуждестранни изпълнителни или охранителни актове се зачитат в Република България по повод на тяхното предявяване, ако актовете са издадени от орган, международно компетентен според българското право, и не противоречат на българския обществен ред*. От систематичното тълкуване на двете норми на чл.178, ал. 1 на ГПК и чл.124 на КМЧП и като се има предвид по-горе направения преглед на националните законодателства на страните-членки относно въпроса за доказване на наследственото правоприемство, е повече от вероятно при тази нормативна регламентация да се стигне до колизии.

Другият вариант, българско удостоверение за наследници да бъде представено пред властите на чужда държава-членка също би породило ако не директна колизия, то такова несъответствие на разпоредбите, което няма нормативния потенциал да разреши целесъобразно въпроса. Типичен пример е случая, в който български гражданин след смъртта си остави за наследяване имот в дадена страна, но неговите наследници не могат да се снабдят с необходимите документи доказващи качеството им в тази страна, защото според МЧП в държавата-членка въпросът се урежда от националното право, чийто гражданин е починалия. Според нашият закон обаче, наследяването на недвижими вещи се урежда от правото на държавата, в която се намират. И така се стига до негативна колизия, т.е. отказ на националния правопорядък да уреди правоотношението.

На следващо място нека да обобщим вече известният регулативен ефект на този акт от вторичното право на ЕС какъвто преставлява един регламент. По смисъла на чл.288, ал.2 от ДФЕС - **Регламентът е акт с общо приложение. Той е задължителен в своята цялост и се прилага пряко във всички държави-членки**. Трябва да припомним, че призмата, през която се проявява тази **задължителност** на регламента като вторичен акт на европейското право не е чл.5, ал.4 от КРБ. Тоест регламентите не са актове на международното право, те са наддържавни актове по отношение юрисдикциите на страните-членки на ЕС и за да се прояви техният **пряк ефект** не е нужен допълнителен акт за имплементиране в националното право (освен разбира се, ако самия

²⁴ Обн. ДВ. бр.42 от 17 Май 2005г., изм. ДВ. бр.59 от 20 Юли 2007г., изм. ДВ. бр.47 от 23 Юни 2009г., изм. ДВ. бр.100 от 21 Декември 2010г.

регламент не изисква такъв). И адресати на правните норми в един регламент са не само страните-членки на ЕС, но и техните публични органи, граждани и юридически лица. Освен това, в действащото българско законодателство има првна норма, която затвърждава прекия ефект на регламента и това е нормата на чл. 15, ал. 2 от Закона за нормативните актове²⁵. В този ред на мисли не можем да подкрепим мнението в нашата доктрина, опиращо се на чл.7а от ЗНА, че *нормативен акт се издава и в случаите, когато трябва да се приемат мерки на национално ниво, необходими за изпълнение и прилагане на актове на Европейския съюз*, тъй като тази разпоредба се отнася до онези вторични актове от правото на ЕС, които изрично се нуждаят от национален нормативен акт, за да проявят действието си в държава-членка, т.е. директивите. Нормата на чл.7а ЗНА макар и общо формулирана не може да се отнася до регламентите. Обратното би значело да признаем примат на правна норма от националното ни законодателство над правна норма от европейското право и то съдържаща се в първичен акт – чл.288, ал.2 ДФЕС. Следователно можем да обобщим, че в момента, в който Проекторегламентът относно трансграничните наследявания бъде окончателно гласуван и влезе в сила, той ще има задължителен и пряк правен ефект на територията на Република България както по отношение на всички държавни органи, така и по отношение на всички физически и юридически лица, които са подчинени на българското право.

Вторият важен момент, който трябва да бъде изяснен е, че регламентът ще се прилага по отношение на физически лица починали след началната дата на влизането му в сила, така както това е посочено в неговия чл. 51. От тази дата ще изгубят силата си онези разпоредби на КМЧП на Република България, които в момента уреждат въпросите, взети за уреждане от регламента. По-конкретно това се отнася за разпоредбите на чл.89-92 КМЧП относно приложимото право. Това означава специално по отношение на компетентността за издаване на ЕУН, че меродавен критерий за определянето на приложимото право за издаване на ЕУН ще бъде не критерият на българския КМЧП, а критерият, който регламентът посочва.

На следващо място от изключително голямо значение е да се подчертае, че правилата на Проекторегламента относно издаването на ЕУН имат **факултативен характер**. Този извод следва от разпоредбата на чл.36, т.2 от Проекторегламента. Какво на практика значи това? ЕУН не измества удостоверителните актове на вътрешното право, но доказателствената му сила е равностойна на тях. Трябва обаче винаги да се държи сметка за следната разлика. Това е факултативност на доказателствената сила на ЕУН, а не на приложимостта на регламента. Хармонизационния ефект на

²⁵Обн. ДВ. бр.27 от 3 Април 1973г., изм. ДВ. бр.65 от 21 Юли 1995г., доп. ДВ. бр.55 от 17 Юни 2003г., изм. ДВ. бр.46 от 12 Юни 2007г.

нормите от Проекторегламента се състоят именно в това, че по ясно определен и категоричен начин са закрепени правила за избор на приложимо право при трансграничните наследявания, респективно доказването им с автентични актове. И това много ясно личи от нормите на глава II „Компетентност“ и III „Приложимо право“ от Проекторегламента. Това означава, че примера с негативната колизия няма да е възможен, защото компетентния орган на една от двете страни-членки, задължен по силата на регламента, ще се задейства и издаде необходимия акт. В обратния случай – при позитивна колизия ефекта ще е подобен, защото органите на страната-членка, в която документа трябва да произведе действие са длъжни да признаят доказателствената сила, независимо че не е издаден по реда на тяхното национално право. Така че въпросът за факултативността на ЕУН не е пробив в хармонизационния ефект на Проекторегламента, както изглежда на пръв поглед. Просто според случая ако едно удостоверение за наследници ще се ползва в чужбина, компетентния орган ще съблюдава **и правилата на регламента**. А ако ще се ползва в рамките на държавата-членка, компетентния орган ще следва единствено правилата на националното си право. *De lege ferenda* може би е удачно в Проекторегламента да се създаде изрично задължение на всеки компетентен орган по издаване на документи за доказване на наследственото правоприемство, след като се увери, че става дума за трансгранично наследяване да предложи на молителя издаване на ЕУН.

И на последно място трябва да се отбележи немаловажния въпрос за компетентния орган по българското право. В момента по действащото ни законодателство удостоверението за наследници се издава от орган по гражданското състояние след извършване на справка в Национална база данни „Население“ към Министерството на регионалното развитие и благоустройството. По нашето право обаче в удостоверението за наследници не се съдържа, както вече имахме възможността да споменем, информацията относно наследяването по завещание. А при наследяването по закон не се съдържат и наследствените квоти. Като се има предвид, че удостоверението за наследници (заедно с акта за смърт и акта за собственост на починалия) е валиден титул за доказване на собствеността, се поражда въпроса не е ли време българския законодател да възложи съставянето на този важен документ на друг орган, а не на администрацията. И с оглед на удостоверителните компетенции у нас най-подходящо е този орган да бъде българския нотариус с изричното задължение да се изчисляват и посочват наследствените квоти. Влизането в сила на Проекторегламента относно трансграничните наследявания е един добър повод да се помисли върху този въпрос.

VI. Заключение.

Според доклад на **Kurt Lechner** (депутат в Европейския парламент от ЕНП), към днешна дата международните наследявания съставляват 10% от всички наследявания в ЕС или почти 450 000 годишно, на обща стойност от около 123 милиарда евро. В условията на икономическа и финансова стагнация на Стария континент и все по-стремителните тенденции за формирането на Европа „на две скорости“, тези данни звучат обнадеждаващо. Те са верен показател за действителната икономическа мощ на европейското общество. В този смисъл това е и надеждата, че съвременния европейец знае как да управлява и пази имуществото си и тази негова култура е в състояние да го изведе от всяка стопанска и финансова криза. Европейските лидери добре разбират това и с цената на сериозни усилия продължават да следват генералните принципи и тенденции в поддържането и развиването на единния пазар. На нормативно ниво красноречив пример за това е Договорът от Лисабон и Регламентът относно трансграничните наследявания. Подобна политическа воля претворяваща се в живо право е достойна за адмирации, защото не бива да забравяме, че ЕС е обединение на държави с ревниво чувство за националност и законодателен суверенитет. Регулирането на отношенията поставящи въпроси за трансграничното упражняване на субективни граждански права е израз именно на загрижеността на европейския законодател за икономическите свободи и правилното функциониране на европейския пазар. **Единното удостоверяване на трансграничното наследствено правоприемство** е само един конкретен правно-технически способ, който доказва това. Но ние знаем, че в правно-логическото съвършенство на институтите, които се създават от европейския законодател се крие хармонизационния потенциал на европейското право. Това силно напомня за кодификационния характер на римското класическо право, чието влияние изпитваме и до днес, макар отдавна вече да не съществува римската империя. И нека тази аналогия ни служи като пътеводител в опознаването и прилагането на европейското право, защото е много възможно моделите и идеите, които то създава да ни останат във вярна служба, дори и тогава, когато ЕС вече не съществува в познатия ни вид.

Използвана литература

1. **Борисов, О.**, Право на Европейския съюз. С., „Арго Пъблишинг“, 2005
2. **Венедиков, П.** Записки по римско право. С., ИК „Прф.Петко Венедиков“, 1999
3. **Готрон, Жан-Клод**, Европейско право. С., УИ“Св.Климент Охридски“, 2006-превод от френски доц. Атанас Семов
4. **Карбоние, Ж.**, Гражданско право. Въведение. С., „Лик“, 1999
5. **Матисен, П.С.Р.Ф.**, Европейско право. Въведение. С., „Сиела“, 2009
6. **Натов, Н.** и колектив, Регламентът Рим I. С., „Сиела“, 2008
7. **Попова, Ж.**, Право на Европейския съюз. С., „Сиела“, 2010
8. **Павлова, М.** Гражданско право. С., „Софи-Р“, 2002
9. **Тодоров, Т.**, Международно частно право. Европейският съюз и Република България. С., „Сиби“, 2010
10. **Тасев, Х.** Българско наследствено право. С., „Сиела“, 2009
11. **Таджер, В.**, Гражданско право на НРБ. Дял I. С., „Софи-Р“, 2001
12. **Сталев, Ж., Стамболиев, О., Мингова, Е., Иванова, Р.** Българско гражданско процесуално право. С., „Сиела“, 2011

Използвани онлайн източници

1. <http://www.eur-lex.europa.eu>
2. <http://www.europarl.europa.eu>
3. <http://www.ec.europa.eu>
4. <http://www.curia.europa.eu>

ПРИЛОЖЕНИЕ I

Изх.№

Дата: Г.
ден, месец, година

УДОСТОВЕРЕНИЕ ЗА НАСЛЕДНИЦИ

Настоящото удостоверява, че:

Име:
.....
собствено

фамилно

бащино

ЕГН /Дата на раждане:

Семейно положение: Починал/а на:
..... Г.

ден, месец, година

Акт за смърт №..... / Г., съставен в:
ден, месец, година

населено място (държава), област

след смъртта си е оставил/а следните наследници по закон:

№ по ред	Име: собствено,бащино фамилно	ЕГН/ Дата на раждане	Съпруг/а Родство	Дата на смърт
	Постоянен адрес: област, община, населено място; пл., бул., ул., ж.к., кв. и др.; №, вх., ет., ап.			

Удостоверението се издава, за да послужи пред:

Длъжностно лице:
име: собствено

фамилно

ПРИЛОЖЕНИЕ II:

МОЛБА ЗА ИЗДАВАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКО УДОСТОВЕРЕНИЕ ЗА НАСЛЕДСТВО

(Член 36 и следващите от Регламент [...] на Европейския парламент и на Съвета относно наследяването)

1. Държава-членка

BE BG CZ DE EE [IE] EL ES FR IT CY LV LT LU
HU MT NL AT PL PT RO SI SK FI SE [UK]

2. Данни за починалия

2.1. Фамилия:

2.2. Собствено(и) име(на):

2.3. Пол:

2.4. Семейно положение:

2.5. Гражданство:

2.6. Идентификационен номер*:

2.7. Дата на смъртта:

2.8. Място на настъпване на смъртта:

Адрес на последното обичайно местопребиваване:

2.9. Улица и номер/пощенска кутия:

2.10. Населено място и пощенски код:

2.11. Държава:

3. Данни за подаващия молба:

3.1. Фамилия:

3.2. Собствено(и) име(на):

3.3. Пол:

3.4. Гражданство:

3.5. Идентификационен номер*:

3.6. Улица и номер / пощенска кутия:

3.7. Населено място и пощенски код:

3.8. Тел.:

3.9. Електронна поща:

3.10. Роднинска или сватовска връзка с починалия*:

*ако е приложимо

4. Допълнителна информация:

4.1. Фактически или правни обстоятелства, които доказват съществуването на наследствено право:

4.2. Фактически или правни обстоятелства, които доказват съществуването на право да изпълнява завещанието или да администрира наследството:

4.3. Починалият оставил ли е разпореждания по случай на смърт? да
 не

Ако сте отговорили с „да“, моля приложете разпорежданията по случай на смърт.*

4.4. Сключил ли е починалият брачен договор? да не

Ако сте отговорили с „да“, моля приложете брачния договор.*

4.5. Явявате ли се на мястото на друг наследник или заветник? да не

Ако сте отговорили с „да“, моля приложете доказателство за неговата смърт или за събитието, което го възпрепятства да се яви за приемане на наследството.*

4.6. Известно ли Ви е съществуването на спор по отношение на наследствените права?
да не

Ако сте отговорили с „да“, моля да предоставите повече информация относно съществуващия спор.*

4.7. Моля, приложете списък на всички лица, които имат връзки с починалия (родствени или по сватовство), като посочите имената им, естество на връзката им с починалия, дата на раждане, гражданство и адрес.

*Моля по възможност да представите оригинални или нотариално заверени копия.

Декларирам, че доколкото ми е известно, дадената по-горе информация е точна.*

Дата:

Подпис:

*Член 38, параграф 3, в случай че декларацията е направена под клетва.

ПРИЛОЖЕНИЕ III:

ЕВРОПЕЙСКО УДОСТОВЕРЕНИЕ ЗА НАСЛЕДСТВО

(Член 41 от Регламент [...] на Европейския парламент и на Съвета относно наследяването)

1. Държава-членка на издаващия правораздавателен орган

BE BG CZ DE EE [IE] EL ES FR IT CY LV LT LU HU MT NL AT PL PT RO SI SK FI SE [UK]

2. Информация за правораздавателния орган

2.1. Правораздавателен орган, компетентен по силата на следния член от регламента:

Член 4 Член 5 Член 6

2.2. Лице за контакт:

2.3. Адрес:

3. Данни за починалия

3.1. Фамилия:

3.2. Собствено(и) име(на):

3.3. Пол:

3.4. Семейно положение:

3.5. Гражданство:

3.6. Идентификационен номер*:

3.7. Дата на смъртта:

3.8. Място на настъпване на смъртта:

Адрес на последното обичайно местопребиваване:

3.9. Улица и номер/пощенска кутия:

3.10. Населено място и пощенски код:

3.11. Държава:

3.12. Брачен договор:

3.13. Закон, приложим към наследяването:

4. Данни за подаващия молба:

4.1. Фамилия:

4.2. Собствено(и) име(на):

4.3. Пол:

4.4. Гражданство:

4.5. Идентификационен номер*:

4.6. Улица и номер/пощенска кутия:

4.7. Населено място и пощенски код:

4.8. Тел.:

4.9. Електронна поща:

4.10. Роднинска или сватовска връзка с починалия*:

*ако е приложимо

5. Доказателство за качеството на наследник

5.1. Настоящият документ предоставя доказателство за качеството на наследник да не

5.2. Списък на наследниците:*

Фамилия :	Собствено(и) име(на)	Дата на раждане	Наследствен дял	Ограничения

*моля добавете допълнителен лист, ако е необходимо.

5.3. Приемането на наследството зависи ли от изпълнението на дадено условие

(напр. условие на наследника да приеме наследството по опис)? да не

Ако отговорът е „да“, моля опишете на отделен лист естеството на условието и неговите последици.

5.4. Списък на вещите или правата, които се полагат на определен наследник:*

Фамилия :	Собствено(и) име(на)	Вид на вещта или на правото

*моля добавете допълнителен лист, ако е необходимо.

6. Доказателство за качеството на заветник

6.1. Настоящият документ предоставя доказателство за качеството на
заветник

да не

6.2. Списък на заветниците:*

Фамилия :	Собствено(и) име(на)	Дата на раждан е	Право(а) или вещь(и), които се полагат на заветника по силата на разпорежданията по случай на смърт

*моля добавете допълнителен лист, ако е необходимо.

**7. Доказателство за качеството на управител на
наследството/изпълнител на завещанието**

7.1. Настоящият документ предоставя доказателство за качеството на
управител на наследството да не

7.2. Настоящият документ предоставя доказателство за качеството на
изпълнител на завещанието да не

7.3. Моля пояснете естеството на правата на управителя на наследството и/или на изпълнителя на завещанието, правното основание на тези права и неизчерпателен списък на действията, които горепосочените могат да извършват по силата на въпросните права: